

ACC. N:R M. 16458:1-12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Kerstin Dahl*
Härad: Berättare: *Hulda Edlund, Aldermans-*
Socken: *Lunds stad* Berättarens yrke: *byggnadsarbetare* *gat. 3 A, Lund*
Uppteckningsår: *1964* Född år *1894* i *Lund*

Stadstraditioner I s. 1-12.

LUF 126

Skriv endast på denna sida.

7. H. Edlund

j. 94

Prenny.

Maning 1914

Prenny 1924

Edlund förmst sig själv
som gift.

FOLKLIVSARKIVET

FINNGATAN 8

Dahl

12 m s

LUND

M.16458.

Ifylles av uppgiftslämnaren

Berättarens namn: HULDA EDLUND
" födelseår: 1894
" födelseort: LUND
" yrke: BYGGNADSSTÄDESKA

Makes/makas namn: FRANS EDLUND
" födelseår: 1893
" uppväxtort: LUND
" yrke: BYGGNADSARBETARE

Faders namn: NILS ANDERSON
" födelseår: _____
" uppväxtort: LUND
" yrke i staden: BYGGNADSARBETARE
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: _____

Moders namn: JOHANNA
" födelseår: 28.11
" uppväxtort: LUND
" yrke i staden: PÅ SOCKERAFFINADEN
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: _____

Farföräldrars yrke: _____

Morföräldrars yrke: _____

Antal syskon: _____

Gg. Mast at P. 4-5, 6-7

of tubular p. 8-9
fidelisidy

10-11

11-12

4.
ACC. N:R M. 16458:1

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fru Hulda Edlund är född och uppvuxen i Lund, liksom hennes man, Frans, och hennes föräldrar, Nils och Johanna Andersson. *Föräldr. bodde på Prennegatan.* 1918 när hon och hennes man var tämligen nygifta bodde de på Mariagatan i ett litet rum och kök, där de själva fick elda. Elektrisk belysning fanns inte, utan de hade fotogen. 1924 flyttade de till Prennegatan 8, som staden byggt till barnrikehus. Det var alldeles nytt men saknade trots det alla bekvämligheter. De fick elda med koks i "vikingar" och W.C. fanns inte inne. "Jag fick sätta pottan i en spann och springa tvärs över gården för att tömma den och den och se'n skölja den i vasken vi hade utanför dörren", berättar fru Edlund. Det fanns inte heller något badkar utan hon badade barnen varje lördag i en balja som hon satte upp på stolar.

I 11 år bodde de i 1 rum och kök, men fru Edlund säger att det var stora och fina rum i huset, så det gick bra. "När 10:e barnet kom flyttade vi tvärs över trappen till två rum."

Hennes man var byggnadsarbetare, men under vintern, okt.-mars. fanns det inga byggen och han gick ofta utan arbete. Fackföreningen gav understöd, som hämtades ut på Folke's Hus. Det rörde sig om 25-30 kr. i veckan, men det räckte ju inte till för 12 människor. "Så det fanns alltid arbete för mej".

Hon var byggnadsstäderska, "den allra äldsta som finns i Lund", i 37 år.

Hennes man var inte huslig av sig, så hon fick sköta den detaljen också, trots att han bara gick hemma. På lördagarna när hon kom hem, fick hon ställa sig och tvätta för 12 personer. Det tog ofta hela natten, ibland till kl. 6 på morgonen. Tvätten började få torka på gården om det var fint väder, annars på vinden.

ACC. N:R M. 16458:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hon hade en symaskin, och på den brukade hon sy kläder till barnen, men inte till sig själv. För det ändamålet anlätade hon en billig sömmerska, som tog 3-4 kr. för en kläming. Mannens kläder köptes färdigt, "det är ju så svårt att sy sånt och skraddare är ju så dyra".

Hon berättar vidare att de aldrig har haft en doktor hemma för det var aldrig någon som var sjuk, "utom glyttarna förståss de hade ju mässling och sånt där, men det klarar man ju själv". Hon säger också att hon aldrig har haft semester, nej, förr visste man vad arbete var det vet man inte nu."

Hon hade för det mesta 5 barn i skolan och 5 ~~xx~~ som antingen hade slutat, eller inte börjat. Barnen "passade med" varandra. Äldsta flickan var mycket duktig och såg till allting. "Och alltid låste hon dörren efter sig, inte för att man

hade någonting att låsa om, men man vill ju inte att folk ska komma in och gå omkring". *Barnen bodde hemma till de var 25-30 år. Betalade inte mycket för sig, de gick som lärlingar på olika ställen och hade knappt någon lön (8-10 kronor).*

De fick aldrig barnbidrag för yngsta pojken föddes innan barnbidraget trädde i kraft. Inte heller fick de socialunderstöd eller hyresbidrag, "för vi har aldrig

bett om det". Men barnen fick naturligtvis hjälpa till. Efter konfirmationen

var pojkarna springpojkar och den äldsta flickan blev nåtlerska på Lunds skofabrik.

Beträffande huset på Prennegatan säger fru Edlund att det var nytt när de flyttade in, så där blev inte mycket reparerat. Det målades väl och tapetserades någon-

gång. "Men vi flyttade för att det var så kallt och räli't och när vi hade bott där så länge, så tyckte vi att vi kunde få en modern lägenhet på gamla där och

hit flyttade vi för 6 år sedan". (Hit = Äldermansgatan 3a). Hon kommer inte ihåg vad de vad de betalde i hyra på Prennegatan, men hon säger att det inte var så mycket.

ACC. N:R M. 16458:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Man köpte ved hos "kallaren", sågade och högg själv ugnen i kallaren.

"Men man eldade ju upp 2 hektoliter kol i veckan, plus ved till köksspisen. Och den skulle sågas och huggas". Eftersom det var stans hus fanns det ingen hyresvärd men däremot en gårdskar. Hyran betalades på drätselkammaren.

Det bodde 24 familjer i huset och de kom bra överens, "annars hade man minsann inte bott där så länge. Det var förstås lite kiv med glyttarna, men det blir det ju alltid och är ingenting att bry sig om". Något umgängesliv familjerna emellan förekom inte, det var det inte tid till, "och det är bäst att sköta sig själv". Familjen Edlund hade emellertid sin släkt i staden och de brukade träffas vid olika högtider, till exempel konfirmationen. "Jag har alltid varit noga med

konfirmationen, jag tycker det är så vackert och stämmingsfullt". Först gick de i kyrkan och efteråt brukade de bjuda på kaffe hemma. *(Gudfar och gudmor, far- och morföräldrar)* Barnen som konfirmerades fick mycket blommor. "Och jag hade ju konfirmation nästan varje år, ja det är så kärt med den där konfirmationen". De äldsta flickorna hade lång klänning, men sedan blev det kort. Fru Edlund minns dock inte det exakta årtalet.

Alla barnen föddes i hemmet. Barnmorska n, fru Torén, brukade komma och hjälpa till. Hon sade alltid, att man inte skulle ligga länge efter födseln för då var det risk för blodpropp, så fru Edlund brukade bara ligga en dag. Sedan var hon uppe igen, men arbetade naturligtvis inte med tyngre saker, som att lyfta och springa i trappor. Barnmorskan kom veckan ut och hjälpte till.

Även dopet skedde i hemmet. "Vi hade alltid prästen Berger och han blev nästan som en bekant för vi tyckte att vi kände honom. Han kom jumbest varje år. Och han var så snäll och vänlig och allt klarade sig så fint. Vi brukade sjunga en psalm och en gång såg han att det stod skoleglyttar på gården och tittade, de visste

ACC. N:R M. 16458:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ju att det var cop och då öppnade han fönstret och kallade in dem och så sa han åt dem att sjunga med." Nu ska vi sjunga Tryggare kan..." sa han. Och skoleglyttarna kom med och sjöng och allt gick så fint." Efteråt bjöds på kaffe. Prästen brukade sitta med och dricka om han inte hade någon annan förrättning som väntade. Faddrar var det tydligen inte så noga med "Vi brukade skriva upp ungefär vem som helst". Så småningom blev det ganska trångt, trots att rummen var stora och fina. Barnen fick ligga två och två i extrasängar som plockades in om kvällen. "Det var som att lägga pussel". Till den minsta fanns en fin, brun vagga med medar och handtag. "I stil med en ekevagga". Hennes far och hans syskon hade legat i den, likaså hennes egna tio barn. "Ja det var en stor och fin vagga. synd att vi inte har den kvar, men det var ju så trångt om utrymme där. Vi hade den i källaren och den stod alltid i vägen och en dag kom min man och frågade om vi inte skulle hugga itu den. "Ja gör det du" sa jag. men nu ångrar jag det nästan. Annars hade vi inga särskilda möbler. Ett brunt linneskåp och en brun chiffonje' och så vanliga bord och stolar"

På morgonen drack ~~de~~ kaffe och åt smörgåsar innan barnen gick till skolan. Fru Edlund köpte 4 bröd om dagen och $\frac{1}{2}$ kg. smör och 5 liter mjölk.

Kl. 12 åt de middag. Det brukade vara t. ex. kalops, ärtor, bruna bönor, soppa eller något liknande. Aldrig hästkött, hon säger att det var nästan lika dyrt som vanligt kött och inte närande. Däremot åt de gärna lever, som hon anser vara både gott och nyttigt. Varje onsdag åt de fisk, kokt eller stekt makrill, torsk eller liknande. Grönsaker förekom ibland. "Jag kokte morötter till barnen, skrubade och skar dem i tärningar, för de tyckte de om. Och tomater har vi ätit så länge jag minns. Och frukt, mycket frukt- både äpplen och apelsiner. Jag brukade

ACC. N:R M. 16458:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

köpa av en flicka, som stod och sålde och hon visste ju att jag hade många glyttar så jag fick det lite billigt". Barnen fick aldrig sötsaker, men en varsin apelsin på söndagarna. Till kvällsmat brukade hon baka munkar, koka havregröt eller jätta pannkakor. Barnen fick alltid ett glas mjölk dessutom. Matbrödet köptes varje dag av Bageriföreningens brödutkörare, som kom med häst och vagn och pinglade i en klocka. "Och det var ju bra och gott bröd var det också. Så där var jag med. Och i kooperativa var jag också med". Vetebröd bakade hon själv liksom klenor och pepparkakor, som skulle vara till julen.

Familjen hade en kolonilott med potatis, gurkor, rödbetor, blommor och vinbär men inte frukt. Fru Edlund brukade konservera päron och en del andra saker.

Lingon köpte hon hela lådor och gjorde sylt av, för barnen tyckte så mycket om lingon och mjölk. Det brukade de få när de kom hem från skolan och var hungriga och maten inte var färdig, för att hon var borta och arbetade. Potatis köpte de 50 kgs vis, när deras egen hade tagit slut. Litet kål och rödbetor brukade de också ha i lådor i källaren. Och timjan.

"Under första kriget fick man ju kort till mat och bränsle. och man kunde ju byta till sig saker. Vi som var många personer fick ju mycket socker och det brukade jag byta till kläder. Till en början var det knalt, men vi klarade oss rätt bra ändå."

Alla i familjen hade var sitt av vita tallrikar och knivar och andra bestick "inte i rostfritt men något liknande".

När det var bjudning, brukade man äta litet smörgåsmat med småvarmt (köttbullar o. dyl.) eller också bara kaffe. "Det var inte så noga, vi hade trevligt ändå".

ACC. N:R M. 16458:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Till jul fanns naturligtvis lutfisk och gröt, sylta och brunkål. Därefter drack man kaffe och åt klenor. Litet nötter och apelsiner brukade också finnas.

Julgran hade de också och "julkappar köpte jag till glyttarna på 15-öresbasar så de fick litet, de tyckte det var roligt. Vi hade ganska fattigt men trivsamt ändå och barnen var belåtna. Men vi brukade inte gå i julottan, har aldrig varit särskilt kyrksamma, särskilt inte min man. Han var nog aldrig i kyrkan efter sen vi gifte oss, men jag gick ju alltid när det var konfirmation."

Fru Edlund berättar vidare att inga särskilda söndagskläder förekom i familjen. Inte heller brukade de få begagnade kläder från någon, eller köpa sådana. Hon sydde ju en del själv och kunde på så vis hålla familjen med hela och rena kläder.

När det 11:e barnet kom ordnades det så att de fick 2 rum och kök. Det blev onekligen litet rymligare men trots det bestod lägenheten mest av sängar.

Det var inte lätt att hålla ihop familjen. Mannen frågade inte efter någonting annat än sitt brännvin och sina kamrater och gick ofta arbetslös. Fru Edlund säger:

"Jag gick till arbetsförmedlingen och fick ströjobb för att klara familjen.

Gick i städrockar i veckevis. Mannen aldrig kamma ner margaretaflätorna. Jag fick ingen hjälp - visste aldrig var jag skulle gå hän. Jag lade mig aldrig före kl. 1 och sov bara ett par, tre timmar. Jag fick arbeta både som karl och fruntimmer, förstår bara inte hur jag kunde hålla ut. Men jag kan tacka Gud för en god hälsa, för jag har aldrig varit sjuk".

Beträffande barnens klädsel säger hon att de mestadels gick i tofflor, ibland även i träskor. För högtiderna hade de ett par riktiga skor, som mest fick stå obli för små. "Men det fanns ju alltid en yngre som kunde slita upp dem".

ACC. N:R M. 16458:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När de blev litet äldre sprang de ärenden och sålde tidningar på söndagarna och kunde så köpa skor för egna pengar. På sommaren gick de mest i gymnastikskor och ibland sandaler. På huvudet hade de "vad för mössor som helst". Själv hade hon mest kappa och hatt, och hennes man rock och hatt. När hon själv var ung, fick hon engång en hatt av sin mor. Den var så fin att hon aldrig nådes använda den, utan hon hade den i ett skåp och var rädd om den. Hon berättar att det var likadant med andra kläder, som hon fick "till fint", kappa och skor etc., de stoppades undan någonstans, för de var för fina att använda till vardags och så växte man ur dem.

Hennes man satt ofta på Folkets Hus och drack tillsammans med sina kamrater. Hon var på nykterhetsnämnden många gånger men det gav inte något resultat. "Han var himsk". Det hände ibland att hon fick ta alla barnen och gå hem till sin mor, när mannen kom hem och var berusad och bråkig.

Hon kunde inte heller ha några väninnor, för hon hade så mycket att göra så det blev ingen tid över. Det ordnades aldrig barnkalas, "det existerade inte", för det kostade för mycket pengar. Men när flickorna hade konfirmerats gick de ofta ut och dansade eller gick på bio och pojkarna spelade fotboll och åkte skridskor och var över huvud taget intresserade av idrott. När barnen var mindre hade de inte så många leksaker, Flickorna brukade få en boll och pojkarna en leksaksbil ibland av släktingarna.

Från sin egen barndom berättar hon att hon var med och sjöng en gång i Domkyrkan (tydligt vid en examen), men hon känner inte till bruket att vid vissa tillfällen gå runt och sjunga för att få pengar eller något annat.

Beträffande sina egna barn säger hon att de alltid höll till på gården eller

ACC. N:R M. 16458:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i kvarteret där de bodde. De gick aldrig någonstans och bråk mellan olika kvartersgång förekom inte heller.

När hon var liten sade hon alltid mor och far till sina föräldrar, aldrig du, medan däremot hennes egna barn sade du till henne. Hennes egna föräldrar kallade också varandra för far och mor, inte förnamn. Själv sade hon Edlund om sin man och du till honom och han sade Hulda om henne och du till henne.

Den enda person som hon brukade gå och besöka, var en faster som bodde på samma gata. Hon var gammal och behövde hjälp.

Barnens uppfostran skötte hon själv. "Jag kunde aldrig slå dem. För när man måste gå ifrån dem kan man inte slå dem när man kommer hem. Jag gick $\frac{1}{2}$ 8 och kom hem $\frac{1}{2}$ 5 så de fick helt sköta sig själva. Men jag hade sällan eller aldrig obehag av dem." Familjen brukade inte gå ut tillsammans när de var lediga. På lördagarna när fru Edlund kom hem, brukade hon koka litet kaffe och höra på radion, och sedan satte hon sig och sydde och lagade kläder och ordnade med sådant som hon inte hade tid med under vädcken. Sön dag likadant och då skulle hon dessutom laga mat till måndag också. Hon kan inte komma ihåg någonting om fester från sin egen barndom och ungdom, men själv unde hon ha "lite kaffe i all enkelhet när barnen hade examen. Hennes egen förlovning skedde "i tysthet och stillhet". De gifte sig i kyrkan, hon var klädd i dräkt och de hade två vittnen. Efter vigseln gick de hem till hennes föräldrar och åt en bit mat och sedan gick de hem till sig.

Födelsedagar firade de bara när de "O-ade".

all-

2. firar och
all väge är

t

av

ACC. N:R M. 16458:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Julskyltningen talar hon länge och entusiastiskt om, och säger att det var hur trevligt som helst och mycket stiligt att se.

Socialvård. Till fattighuset (nuvarande Mårtenslund) gick folk och fick kol och pengar "men de skulle ha reda på ända från födelsen på folk och sen fick man så ytterst lite, så det var inte lönt" Till diakonen och diakonissorna kunde man också vända sig, om man ville ha "julhjälp".

Hennes man "gick och stämplade" och fick understöd varje vecka på fredagarna hos arbetsförmedlingen. Understödet storlek beräknades efter familjemedlemmarnas antal. För att få ut det, skulle man ha en "lapp" från fackföreningen till arbetslöshetskassan.

Diakonissorna ordnade med de gamla. Hennes egna föräldrar sköttes av en sv döttrarna som bodde hemma. Hade de gamla inte någon släkting som ville eller kunde ta hand om dem, kom de på fattighuset. Fru Edlund kan inte berätta så mycket om hur det ordnades för de gamla och sjuka, för hon har "aldrig vatt med om det".

Kooperation. Fru Edlund gick med i kooperativa förbundet 1918, när hon gifte sig. Hennes föräldrar var också medlemmar. "Man fick 10 - 15 öre i rabatt så det lönade sig. För pengarna som blev övee köpte jag något nytt till glyttarna till examen. Man fick pengarna till påsk... Några sjuk- och begravningskassor var vi inte med i, men man hade ju vatt med om man vatt lite klyftig, men man va ju inte så oplyst i sânt".

När ma hade arbete fick man betala avgift till fackföreningen, säger hon

ACC. N:R M. 16458: //

7
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

oc någon gång gick hon på deras möten. Hon diskuterade dock aldrig politik med grannarna och vet inte så noga vilka åsikter de hade i fråga om sådant. Själv är hon med i socialdemokratiska kvinnoklubben sedan 25 år tillbaka, och sedan hon blev änka har hon också gått med i Kvinnogillet. Läsningar. De har köpt Arbetet ända sedan se gifte sig och har aldrig haft någon annan tidning. Förr hade den tydligen en söndagsbilaga som kallades Framtiden och som fru Edlund tyckte var mycket trevlig, men den finns inte nu längre. Böcker läser hon inte, "jag har aldrig vatt gla för å läsa. Har aldrig vant mig vid att sitta stilla och läsa".

I Nöden bodde det "kolossalt" mycket judar. Fru Edlund säger att det var bra om man misstänkte och att det aldrig var något bråk mellan dem och de andra som bodde där. "De gick i sin kyrka och vi gick i vår. De var så religiösa så de gjorde inget på sin söndag. Men de svenska kvinnorna hjälpte dem och man brukade få en judekaka när man tände eld i deras spis. Det var som en fin sorts knäckebröd, så gott, så gott. Ja, jag hade aldrig ont av dem". På Premnegatan låg det också en gotttemplarlogé. De brukade ha möte med sång och musik och då var det rätt trevligt att gå in där. Många gick dit för att värma sig. För övrigt var det ingenting nere i Nya stan. Fru Edlunds far var inte alls religiös. Man bad varken bords- eller aftonbön. "Vi blev konfirmerade och sen var det inget mer med det. Kläderna som vi fick skulle stå till högtider och så blev de för små. Jag fick en kapp från Wahlboms kappaffär. Grann-grå med små rutor i. Å ja, så fin, så mor tyckte den var för fin. Den hängde till den blev för liten. Så var

ACC. N:R M. 16458:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

det med allting, så gick det till förr i världen. Skorna fick man ha var
söndag, och då fick man ont i fötterna för man var inte van".

Fru Edlund gick i söndagskola på församlingshemmet.

När hon var bar, var det också så, att var och en stannade i sitt eget
kvarter, "för de andra glyttarna slog en om man gick på andra gårdar, så
man fick aldrig gå någonstans."

I Nöden bodde det bara fattigt folk. Lägenheterna där var omoderna och man
fick elda själv på primuskök. Ofta var de så fattiga att de gick och köpte
1 kaffe kol i en skurespann och 1 liter fotogen till primusen.

Nöden - det var området från Stora Tvärgatan och mellan Trädgårdsgatan och
Prennegatan enligt fru Edlund. Prennegatan 8 räknades som litet bättre än
nödbostäder, det var byggt för barnrika familjer och hade bl. a. rinner
gasspisar i stället för primuskök. Det kallades Nödens slott för att det var
så fint emot de andra fallfärdiga husen som varken hade dörrar eller fönster
till vedbodar och w.c:n. "Men så kom ny regering och det blev bättre och bättre.

Så byggde de Solgårdarna för familjer med barn under 16 år. Man bor himskt
billigt där. Likadant på Negerbyn vid S:t Lars. Nu bor det bara patrask i
Nöden".

12